

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZSR.422.8.2017.MK

Warszawa, 10 maja 2017 roku

**Pan
Andrzej Duda
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej**

Skusony Panie Prezydencie,

nawiązując do przekazanych Panu Prezydentowi pismem¹ z 25 listopada 2016 r. propozycji zmiany przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej², Dział V: Postępowanie adopcyjne, w zakresie organizacji i zadań ośrodków adopcyjnych, w załączeniu przedstawiam dodatkowe propozycje zmiany przepisów ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy³ oraz ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa⁴ z uprzejmą prośbą o rozważenie przez Pana Prezydenta podjęcia inicjatywy ustawodawczej w proponowanym zakresie.

Postulowane przez Rzecznika Praw Dziecka zmiany przepisów prawa stanowią dopełnienie złożonych uprzednio Panu Prezydentowi propozycji zmian przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej – tworzą razem z nimi pakiet koniecznych zmian w zakresie adopcji.

Powodem podjęcia przez Rzecznika prac nad projektem nowelizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, były sygnały o występujących nieprawidłowościach w działalności ośrodków adopcyjnych, które mogły zagrażać dobru dziecka oraz rzutować negatywnie na sprawność przebiegu procesów adopcyjnych.

¹ ZSR.422.31.2016.MS

² Dz. U. z 2016 r. poz. 575

³ Dz.U. z 2016 r. poz. 1666

⁴ Dz. U. z 2016 r. poz. 372

Dane statystyczne Departamentu Strategii i Deregulacji Ministerstwa Sprawiedliwości wskazują, że jedynie ok. 1/3 ogólnej liczby adopcji stanowią adopcje dzieci w wieku powyżej 7. roku życia, z czego istotną część tych adopcji stanowią adopcje wewnątrzrodzinne oraz adopcje zagraniczne. Jak pokazują statystyki, dla dzieci starszych trudniej jest znaleźć rodzinę adopcyjną w Polsce.

Proponowane regulacje są podyktowane zarówno zbyt małą liczbą adopcji dzieci starszych przez polskie rodziny, jak i zmianami w zakresie adopcji zagranicznej, wprowadzonymi w styczniu 2017 r.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka jedną z przyczyn braku rodzin, które chciałyby stworzyć nowy dom dla dzieci starszych jest niedostateczna pomoc państwa w zakresie wsparcia rodziny adopcyjnej w pierwszym okresie adaptacji dziecka w nowym środowisku rodzinnym. Jednym z narzędzi pomocy powinno być przyznanie rodzicom adopcyjnym uprawnienia do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego – bez względu na wiek adoptowanego dziecka.

Zgodnie z przepisami Kodeksu pracy pracownik, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie adopcji, ma prawo do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez dziecko 7. roku życia. W przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego, urlop taki przysługuje nie dłużej niż do ukończenia przez nie 10. roku życia.

Istotą urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego jest nie tylko sprawowanie funkcji opiekuńczych w stosunku do dziecka, które takiej opieki ze względu na wiek wymaga, ale także budowanie więzi dziecka z rodzicami adopcyjnymi. To budowanie więzi, zwłaszcza w przypadku dzieci starszych, jest trudniejsze i wymaga więcej pracy oraz zaangażowania ze strony rodziców adopcyjnych niż w przypadku dzieci małych. Podkreślić należy, że najważniejsze są potrzeby dziecka adoptowanego. Zaspokojenie tych potrzeb wymaga od rodziców adopcyjnych znacznego zaangażowania z uwagi na trudną przeszłość i bolesne doświadczenia doznane przez dziecko. Przejmując opiekę nad dzieckiem już częściowo ukształtowanym, rodzicom adopcyjnym należy zapewnić czas na zidentyfikowanie potrzeb dziecka i wejście w nową rolę.

Przyznając rodzicom adopcyjnym urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego, umożliwimy im stałą opiekę, co pomoże dziecku w nawiązaniu prawidłowych relacji w nowej rodzinie, sprzyjać będzie eliminowaniu traumatycznych przeżyć, nadrabianiu opiekuńczo-wychowawczych oraz emocjonalnych zaniedbań.

Podkreślić należy, że w innych krajach Europy rodzice adopcyjni korzystają na równi z rodzicami biologicznymi z uprawnień do urlopu na zasadach urlopu macierzyńskiego. Wiek dziecka nie ma wpływu na uprawnienie – świadczenie przysługuje w stosunku do dziecka poniżej 18. roku życia.

Z tych względów w pełni uzasadniona jest zmiana przepisu art. 183 Kodeksu pracy i przyznanie uprawnienia do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego rodzicom adopcyjnym, niezależnie od wieku dziecka. Uczyni to zadość sprawiedliwości społecznej, będzie wyrównywać szanse dzieci starszych na wychowanie w środowisku rodzinnym. Niewątpliwie przyjęcie proponowanych rozwiązań prawnych będzie stymulująco wpływać na podejmowanie decyzji o adopcji dziecka starszego oraz wzmocni motywację rodziców adopcyjnych.

Pozostałe propozycje zmian przepisów Kodeksu pracy i ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa są dostosowaniem do zmiany ww. przepisu.

Jako Rzecznik Praw Dziecka wyrażam przekonanie, że troska Pana Prezydenta o dzieci wymagające szczególnej pomocy ze strony państwa będzie asumptem do podjęcia inicjatywy ustawodawczej w proponowanym zakresie.

Z wyrazami szacunku
Marek Piński

Załącznik:

Propozycje Rzecznika Praw Dziecka zmiany przepisów prawa dotyczących urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego przysługującego rodzicom adopcyjnym.

Propozycje Rzecznika Praw Dziecka zmiany przepisów prawa dotyczących urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego przysługującego rodzicom adopcyjnym

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - **Kodeks pracy** (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666)

Art. 183 (dotychczasowe brzmienie):

Art. 183. § 1. Pracownik, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka lub który przyjął dziecko na wychowanie jako rodzina zastępcza, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, ma prawo do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego w wymiarze:

- 1) 20 tygodni – w przypadku przyjęcia jednego dziecka,
 - 2) 31 tygodni – w przypadku jednoczesnego przyjęcia dwojga dzieci,
 - 3) 33 tygodni – w przypadku jednoczesnego przyjęcia trojga dzieci,
 - 4) 35 tygodni – w przypadku jednoczesnego przyjęcia czworga dzieci,
 - 5) 37 tygodni – w przypadku jednoczesnego przyjęcia pięciorga i więcej dzieci
- **nie dłużej jednak niż do ukończenia przez dziecko 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego, nie dłużej niż do ukończenia przez nie 10 roku życia.**

§ 2. Do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego przepisy art. 45 § 3, art. 47, art. 50 § 5, art. 57 § 2, art. 163 § 3, art. 165 pkt 4, art. 166 pkt 4, art. 177, art. 180 § 4–17, art. 180¹ § 2 i art. 181 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Jeżeli pracownik, o którym mowa w § 1, przyjął dziecko w wieku do 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego, do 10 roku życia, ma prawo do 9 tygodni urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego.

§ 4. Pracownik, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka lub który przyjął dziecko na wychowanie jako rodzina zastępcza, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, ma prawo do urlopu rodzicielskiego, przysługującego po wykorzystaniu urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego albo zasiłku macierzyńskiego za okres odpowiadający okresowi urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, w wymiarze do:

- 1) 32 tygodni – w przypadku, o którym mowa w § 1 pkt 1;
- 2) 34 tygodni – w przypadkach, o których mowa w § 1 pkt 2–5;
- 3) **29 tygodni – w przypadku, o którym mowa w § 3.**

§ 5. Do urlopu rodzicielskiego stosuje się odpowiednio przepisy art. 182^{1a} § 2–4 i art. 182^{1c}–182^{1g}.

§ 6. Urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego jest udzielany na pisemny wniosek pracownika. Do wniosku dołącza się dokumenty określone w przepisach wydanych na podstawie art. 186^{8a}. Pracodawca jest obowiązany uwzględnić wniosek pracownika.

Art. 183 - Proponowane brzmienie:

Art. 183. § 1. Pracownik, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka, **z wyjątkiem pracownika, który wystąpił z wnioskiem o przysposobienie dziecka swego małżonka** lub który przyjął dziecko na wychowanie jako rodzina zastępcza, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, ma prawo do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego w wymiarze:

- 1) 20 tygodni – w przypadku przyjęcia jednego dziecka,
- 2) 31 tygodni – w przypadku jednoczesnego przyjęcia dwojga dzieci,
- 3) 33 tygodni – w przypadku jednoczesnego przyjęcia trojga dzieci,
- 4) 35 tygodni – w przypadku jednoczesnego przyjęcia czworga dzieci,
- 5) 37 tygodni – w przypadku jednoczesnego przyjęcia pięciorga i więcej dzieci.

§ 2. Do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego przepisy art. 45 § 3, art. 47, art. 50 § 5, art. 57 § 2, art. 163 § 3, art. 165 pkt 4, art. 166 pkt 4, art. 177, art. 180 § 4–17, art. 180¹ § 2 i art. 181 stosuje się odpowiednio.

§ 3. (skreślony)

§ 4. Pracownik, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka, **z wyjątkiem pracownika, który wystąpił z wnioskiem o przysposobienie dziecka swego małżonka** lub który przyjął dziecko na wychowanie jako rodzina zastępcza, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, ma prawo do urlopu rodzicielskiego, przysługującego po wykorzystaniu urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego albo zasiłku macierzyńskiego za okres odpowiadający okresowi urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, w wymiarze do:

- 1) 32 tygodni – w przypadku, o którym mowa w § 1 pkt 1;
- 2) 34 tygodni – w przypadkach, o których mowa w § 1 pkt 2–5;

3) (skreślony)

§ 5. Do urlopu rodzicielskiego stosuje się odpowiednio przepisy art. 182^{1a} § 2–4 i art. 182^{1c}–182^{1g}.

§ 6. Urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego jest udzielany na pisemny wniosek pracownika. Do wniosku dołącza się dokumenty określone w przepisach wydanych na podstawie art. 186^{8a}. Pracodawca jest obowiązany uwzględnić wniosek pracownika.

Konsekwencją proponowanej zmiany w art. 183 jest także zmiana:

- w **art. 182^{1c} § 4 pkt 1)**, w którym proponuje się wykreślić w całości lit. b) oraz
- w **art. 182³ § 1 pkt. 2)**, któremu proponuje się nadać brzmienie: „2) do upływu 24 miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia orzekającego przysposobienie dziecka.”

Analogiczne zmiany proponuje się wprowadzić w **ustawie z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa** (Dz. U. z 2016 r. poz. 372).

I tak, proponuje się wprowadzić zmiany w;

- **art. 29 ust. 1,**
- **art. 30a ust. 2 i**
- **art. 31 ust. 2 pkt 1 lit. c).**

1)

art. 29 ust.1 (dotychczasowe brzmienie):

„Art. 29. 1. Zasiłek macierzyński przysługuje ubezpieczonej, która w okresie ubezpieczenia chorobowego albo w okresie urlopu wychowawczego:

1) urodziła dziecko;

2) przyjęła na wychowanie dziecko w wieku do 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego – do 10 roku życia, i wystąpiła do sądu opiekuńczego w sprawie jego przysposobienia;

3) przyjęła na wychowanie w ramach rodziny zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, dziecko w wieku do 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego – do 10 roku życia.

Art. 29. 1. Proponowane brzmienie:

„Art. 29. 1. Zasiłek macierzyński przysługuje ubezpieczonej, która w okresie ubezpieczenia chorobowego albo w okresie urlopu wychowawczego:

1) urodziła dziecko;

2) przyjęła na wychowanie dziecko i wystąpiła do sądu opiekuńczego w sprawie jego przysposobienia, z wyjątkiem ubezpieczonej, która wystąpiła z wnioskiem o przysposobienie dziecka swego małżonka;

3) przyjęła dziecko na wychowanie w ramach rodziny zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej.”

2)

art. 30a ust. 2 (Dotychczasowe brzmienie):

„art. 30a. 2. Ubezpieczony, nie później niż 21 dni po przyjęciu dziecka na wychowanie i wystąpieniu do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka albo po przyjęciu dziecka na wychowanie jako rodzina zastępcza, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, może złożyć pisemny wniosek o wypłacenie mu zasiłku macierzyńskiego za okres odpowiadający okresowi urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego i urlopu rodzicielskiego w pełnym wymiarze.”

Art. 30a. 2. Proponowane brzmienie:

„Art. 30a. 2. Ubezpieczony, nie później niż 21 dni po przyjęciu dziecka na wychowanie i wystąpieniu do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka, z wyjątkiem ubezpieczonego, który wystąpił z wnioskiem o przysposobienie dziecka swego małżonka, albo po przyjęciu dziecka na wychowanie jako rodzina zastępcza, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, może złożyć pisemny wniosek o wypłacenie mu zasiłku macierzyńskiego za okres odpowiadający okresowi urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego i urlopu rodzicielskiego w pełnym wymiarze.

3) Proponuje się:

w Art. 31. 2. pkt 1 skreślić lit. c)

Dotychczasowe brzmienie art. 31 ust. 2 pkt 1:

„Art. 31. 2. pkt 1. Miesięczny zasiłek macierzyński za okres ustalony przepisami Kodeksu pracy jako okres urlopu rodzicielskiego wynosi:

1) 100% podstawy wymiaru zasiłku – za okres do:

a) 6 tygodni urlopu rodzicielskiego, w przypadku, o którym mowa w art. 182^{1a} § 1 pkt 1 i art. 183 § 4 pkt 1 Kodeksu pracy,

b) 8 tygodni urlopu rodzicielskiego, w przypadkach, o których mowa w art. 182^{1a} § 1 pkt 2 i art. 183 § 4 pkt 2 Kodeksu pracy,

c) ~~3 tygodni urlopu rodzicielskiego, w przypadku, o którym mowa w art. 183 § 4 pkt 3 Kodeksu praey;~~”

UZASADNIENIE

Proponowane w art. 183 Kodeksu pracy zmiany dotyczą przyznania uprawnienia do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego rodzicom adopcyjnym bez względu na wiek adoptowanego dziecka, a zatem nadania uprawnienia do tego urlopu rodzicom adopcyjnym, którzy dotychczas tego prawa nie posiadają, tj. co do zasady - adoptującym dziecko w wieku powyżej 7. roku życia.

Istotą urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego jest nie tylko sprawowanie funkcji opiekuńczych w stosunku do dziecka, które takiej opieki ze względu na wiek wymaga, ale także budowa więzi rodziców adopcyjnych z dzieckiem, które pojawia się w rodzinie. To budowanie więzi, zwłaszcza w przypadku dzieci starszych, jest trudniejsze i wymaga więcej pracy i zaangażowania ze strony rodziców adopcyjnych niż w przypadku adopcji dziecka małego. Wydaje się być zatem w pełni uzasadnionym przyznanie uprawnienia do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego także rodzicom adopcyjnym decydującym się na adopcję dzieci starszych. Czyni to zadość sprawiedliwości społecznej, stanowić może także swego rodzaju wyrównywanie szans wsparcia rodziny. Niewątpliwie stwarzać będzie bezpieczne i przyjazne warunki dla podejmowania decyzji o adopcji dziecka starszego, wzmacniając motywację rodziców adopcyjnych. Jak pokazują statystyki resortu rodziny, dla dzieci starszych trudniej jest znaleźć rodzinę adopcyjną w Polsce.

W procesie adopcji najważniejsze są potrzeby dziecka adoptowanego. Zaspokojenie tych potrzeb, w szczególności dziecka starszego wymaga od rodziców adopcyjnych większego zaangażowania z uwagi na wcześniejsze jego zranienia, porzucenia przez najbliższych. Przejmując opiekę nad dzieckiem już częściowo ukształtowanym, rodzice adopcyjni muszą mieć czas na identyfikację z nową rolą, na wejście w tematy i problemy dziecka, dzięki czemu możliwa będzie stała opieka i pomoc dziecku. Przyznając rodzicom adopcyjnym dziecka starszego urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego, damy im czas, aby mogli eliminować cierpienia dziecka, jego traumatyczne przeżycia, kompensować zaniedbania opiekuńczo-wychowawcze, towarzyszyć dziecku w codziennych czynnościach i nadrobieniu opóźnień emocjonalnych, nawiązywać prawidłowe relacje i więzi w nowej rodzinie.

Podkreślić należy, że w innych krajach Europy rodzice adopcyjni korzystają na równi z rodzicami biologicznymi z uprawnienia do urlopu na zasadach urlopu macierzyńskiego. Wiek dziecka nie ma wpływu na uprawnienie, świadczenie przysługuje w stosunku do dziecka poniżej 18. roku życia. Taka sytuacja występuje w prawie obowiązującym m.in. w: Wielkiej

Brytanii, Francji, Włoszech, Norwegii, Holandii, Malcie, Irlandii i Irlandii Północnej. W państwach tych prawo nie różnicuje rodziców biologicznych i adopcyjnych. Pomoc w opiece i wychowaniu dzieci biologicznych i adopcyjnych opiera się na systemie prorodzinnym, wsparcia i pomocy rodzinie.

Rzecznik Praw Dziecka dokonał analizy prawnoporównawczej, opartej na informacjach uzyskanych z Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC), która potwierdziła fakt dużej pomocy państwa udzielanej rodzinom adopcyjnym ww. krajach. Jedynie w takich państwach, jak: Gruzja, Łotwa, Grecja, Ukraina, Litwa, Armenia i Serbia, przepisy krajowe wprowadzają nierówne traktowanie rodziców biologicznych i rodziców adopcyjnych, w tym ograniczenie możliwości korzystania z uprawnienia do urlopu na zasadzie urlopu macierzyńskiego dla rodziców adopcyjnych związane z wiekiem dziecka adoptowanego.

Dane statystyczne Departamentu Strategii i Deregulacji Ministerstwa Sprawiedliwości wskazują, że jedynie ok. 1/3 ogólnej liczby adopcji stanowią adopcje dzieci w wieku powyżej 7. roku życia, z czego istotną część tych adopcji stanowią adopcje wewnątrzrodzinne oraz adopcje zagraniczne.

Podnieść należy, że w przypadku adopcji wewnątrzrodzinnych (art. 121¹ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego), tj. kiedy małżonek adoptuje dziecko swego współmałżonka, dzieci funkcjonują już w rodzinie z przyszłym rodzicem adopcyjnym i więzi pomiędzy nimi zostały nawiązane. Przyznanie więc uprawnienia do urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego w takich sytuacjach nie wydaje się uzasadnione.

W zakresie urlopu rodzicielskiego w przypadku adopcji, urlop ten będzie przysługiwał na ogólnych zasadach, tak jak dotychczas - tj. do końca roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6 lat.

Proponowane zmiany w ustawie o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa są dostosowaniem jej przepisów do proponowanych zmian w Kodeksie pracy.